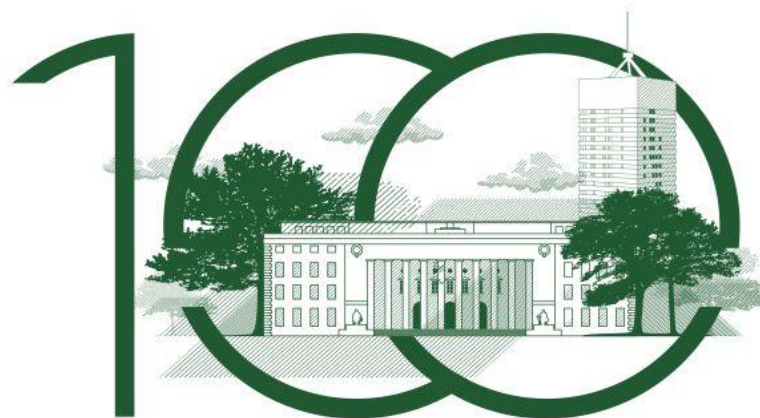

TURBULENTNA GOSPODARKA ŚWIATOWA. CO JEST WAŻNE Z PERSPEKTYWY POLSKI?

**ZAWODY III STOPNIA (CENTRALNE)
XXXIX OLIMPIADY WIEDZY EKONOMICZNEJ**

FALENTY, 8 KWIETNIA 2026

Marian Gorynia
marian.gorynia@ue.poznan.pl
www.mariangorynia.pl

<https://www.facebook.com/marian.gorynia>
<https://www.linkedin.com/in/marian-gorynia-18258a25/>

<https://twitter.com/MGorynia>

PLAN WYSTĄPIENIA

- 1. PRZESILENIE CYWILIZACYJNE**
- 2. GLOBALIZACJA – APARATURA POJĘCIOWA, EFEKTY, ZNACZENIE DLA POLSKI, MOŻLIWE SCENARIUSZE – CZY POGŁOSKI O JEJ ŚMIERCI SĄ WIARYGODNE?**
- 3. TRUMPIZACJA, TRUMPIZM JAKO INCYDENT W PROCESIE GLOBALIZACJI**
- 4. PRAWDZIWIY PROBLEM GLOBALNY – GOSPODARKA UMIARU**
- 5. ZAKOŃCZENIE – WNIOSKI**

TŁO OGÓLNE – PRZESILENIE CYWILIZACYJNE

POCZUCIE WYJĄTKOWOŚCI NASZYCH CZASÓW?

PRZESILENIE CYWILIZACYJNE – RADYKALNA ZMIANA W FUNKCJONOWANIU WSPÓLNOTY ŚWIATOWEJ, BEZ KTÓREJ Z WYSOKIM PRAWDOPODOBIENIEM ZOSTANIE ZAKWESTIONOWANA CIĄGŁOŚĆ NASZEJ CYWILIZACJI

PRZEJŚCIOWE NARASTANIE KŁOPOTÓW I TRUDNOŚCI – POTRZEBNY KAPITALNY REMONT ŚWIATA?

CZY MAMY DO CZYNNIENIA Z KOŃCEM HISTORII CZY TYLKO Z KOŃCEM JAKIEJŚ POSTACI KAPITALIZMU (Francis Fukuyama)?

CZY MOŻLIWOŚCI KAPITALIZMU W ZAKRESIE PODNOSZENIA DOBROSTANU I DOBROBYTU SPOŁECZNEGO WYCZERPAŁY SIĘ?

JAKIE SĄ ALTERNATYWY?

Najważniejsze wyzwania:

- **Wyzwania strukturalne (Olivier Blanchard, Jean Tirole) – zmiany klimatu, nierówności, zmiany demograficzne – wszystko w perspektywie globalizacji**
- **Czarne łabędzie – pandemia, wojna, itp. – jak zbudować odporność?**
- **Racjonalność globalna, gospodarka umiaru, dobro wspólne – jak to zrobić?**
- **Nieobliczalność przywódców niektórych państw**

GLOBALIZACJA – APARATURA POJĘCIOWA

Globalizacja to krótko mówiąc intensyfikacja ekonomicznych, politycznych, społecznych i kulturalnych związków w poprzek granic (**Hans-Henrik Holm** i **George Sørensen**)

Globalizacja w szerokim znaczeniu zawiera wszystkie aspekty społecznej działalności człowieka – komunikacja (porozumiewanie się), sprawy ekologiczne, handel, regulacje, ideologie i jakiegokolwiek inne (**Jan Aart Scholte**)

Globalizacja to proces, w ramach którego ludzie stają się w większy sposób współzależni we wszystkich aspektach życia – kulturalnym, gospodarczym, politycznym, technologicznym i środowiskowym (**George C. Lodge**)

Nayef R. F. Al-Rodhan, Gerard Stoudmann, *Definitions of Globalization: A Comprehensive Overview and a Proposed Definition*, Geneva Center for Security Policy, Geneva 2006

GLOBALIZACJA – APARATURA POJĘCIOWA

Internacjonalizacja – umiędzynarodowienie – w odniesieniu do gospodarki oznacza współpracę z zagranicą, mogącą przybierać rozmaite formy

Globalizacja (mondializacja) w znaczeniu ekonomicznym to szczególny przypadek umiędzynarodowienia:

- **co do swej istoty globalizacja jest logiczną konsekwencją dotychczasowego rozwoju gospodarki rynkowej i naturalnym etapem jej ewolucji; innymi słowy ma charakter immanentny, nieunikniony**
- intensywność, powszechność (światowy zasięg), uniformizacja, unifikacja, standaryzacja działań
- globalizacja to wyższe (**najwyższe?**) stadium internacjonalizacji
- przejawy globalizacji – handel międzynarodowy (eksport, import), zagraniczne inwestycje bezpośrednie, międzynarodowe rynki finansowe (kapitałowe), migracje
- szczególna rola technologii informacyjnych i Internetu; dodatkowa szczególna rola AI – technologiczna podbudowa, baza intensyfikacji wszystkich więzi składających się na globalizację

GLOBALIZACJA – APARATURA POJĘCIOWA

- Takie wielowymiarowe i dalekosiężne zjawisko **nie jest łatwe** do zdefiniowania.
- Według Światowej Organizacji Zdrowia globalizację można zdefiniować jako **zwiększone wzajemne powiązania i współzależność narodów i krajów**. Powszechnie rozumie się, że pociąga za sobą otwarcie granic międzynarodowych na przepływ towarów, usług, finansów, ludzi i idei; oraz zmiany w instytucjach i politykach na poziomie krajowym i międzynarodowym, które ułatwiają lub promują takie przepływy (WHO, 2020).
- Definicja ta zdaje się przypominać definicję Dunninga (1993), która również wskazała, że „tryby współzależności są zasadniczo potrójne, a mianowicie **handel na zasadach rynkowych, bezpośrednie inwestycje zagraniczne i umowy o współpracy między przedsiębiorstwami**”.

SPÓR O EFEKTY GLOBALIZACJI ZASADNICZE PERCEPCJE GLOBALIZACJI – SZANSA CZY ZAGROŻENIE?

Cztery „klasyczne” postawy:

- **Entuzjazm** (lekkoschłodzony rozumem) – pro-, afirmacja (ale nie ślepa)
 - Jagdish Bhagwati, *In Defense of Globalization*
- **Zatroskana refleksyjność** – medium, równowaga:
 - Paul Streeten, *Globalization. Threat or Opportunity?*
- **Podejrzliwość** – podejście krytyczne (ale bez całkowitej negacji):
 - Joseph E. Stiglitz, *Globalizacja*
 - Władysław Szymański, *Dlaczego globalizacja jest irracjonalna?*
- **Kwestionowanie sensu globalizacji** – Trump i podobni przywódcy, nowy protekcjonizm i nowy nacjonalizm

SPÓR O EFEKTY GLOBALIZACJI

10 ANTYNOMII GLOBALIZACJI

SZANSE VERSUS ZAGROŻENIA GLOBALIZACJI

Jagdish Bhagwati: entuzjazm – pro-, afirmacja (ale nie ślepa)

Ubóstwo: zmniejszenie – zwiększenie

Praca dzieci: redukcja – zwiększenie

Rola kobiety: poprawa – regres

Demokracja: promocja – ograniczenie

Kultura: wzbogacenie – narażona na niebezpieczeństwo

Płace i standardy pracy: wzrost – obniżka

Środowisko: poprawa – pogorszenie

**Korporacje międzynarodowe: pożyteczni aktorzy –
drapieżcy**

Przestępczość: spadek – wzrost

Zdrowie: poprawa – regres

SPÓR O EFEKTY GLOBALIZACJI
KRYTYKA GLOBALIZACJI
ZAGROŻENIA WYNIKAJĄCE Z GLOBALIZACJI

Joseph Stiglitz: podejście krytyczne (ale bez całkowitej negacji), możliwości korekty

- **Niesprawiedliwe reguły gry**, narzucone przez dysponujące większą siłą kraje rozwinięte
- **Orientacja procesów globalizacji wyłącznie na zysk i wartości materialne**, z lekceważeniem innych aspektów
- **Niedemokratyczne ograniczanie suwerenności** wielu krajów rozwijających się
- **Nierównomierny rozkład korzyści płynących z globalizacji**, straty (?)
- **Narzucenie** wielu krajom rozwijającym się **systemu gospodarczego nieodpowiedniego** dla ich tradycji, kultury i wyzwań rozwojowych

SPÓR O ISTOTĘ I EFEKTY GLOBALIZACJI NAJNOWSZE STANOWISKA

Joseph Stiglitz: *Getting Deglobalization Right*, Project Syndicate, 21 maja 2022, *Globalizacja okazała się wielką ściemą.*

Czy z deglobalizacją pójdzie nam lepiej? 8 czerwca 2022

Ci, którzy przez cztery dekady promowali globalizację, całkowicie ją spartaczyli. Zamiast korzyści z połączonej gospodarki globalizacja przyniosła jeszcze więcej animozji na świecie i jeszcze większe zyski zachodnim korporacjom. Ale uwaga, bo deglobalizację też da się spartolić.

Douglas A. Irwin: *Globalization enabled nearly all countries to grow richer in recent decades*, Peterson Institute for International Economics, 16 czerwca 2022

A more accurate description would be that it has been a race to the top. Almost every country is richer today, some substantially so, than three or four decades ago when the globalization era gained steam.

Robert Grosse, Jonas Gamso, Roy C. Nelson: *De-Globalization is a Myth*, Academy of International Business Insights, Vol. 22, Issue 2, 2022

A wave of academic articles and popular writing in the past decade have argued that globalization has reversed due to rising populism, economic nationalism, and the trade war between the United States and China. There is no question that populist and nationalist leaders have been elected in several countries around the world, but it does not necessarily follow that economic globalization is in decline. In fact, the evidence does not suggest that economic de-globalization is occurring.

SPÓR O ISTOTĘ I EFEKTY GLOBALIZACJI **NAJNOWSZE STANOWISKA**

Dani Rodrik: *A Better Globalization Might Rise from Hyper-Globalization's Ashes*, Project Syndicate, 9 maja 2022

The post-1990s era of hyper-globalization is now commonly acknowledged to have come to an end. The COVID-19 pandemic and Russia's war against Ukraine have relegated global markets to a secondary and at best supporting role behind national objectives – in particular, public health and national security. But all the talk about deglobalization should not blind us to the possibility that the current crisis may in fact produce a better globalization.

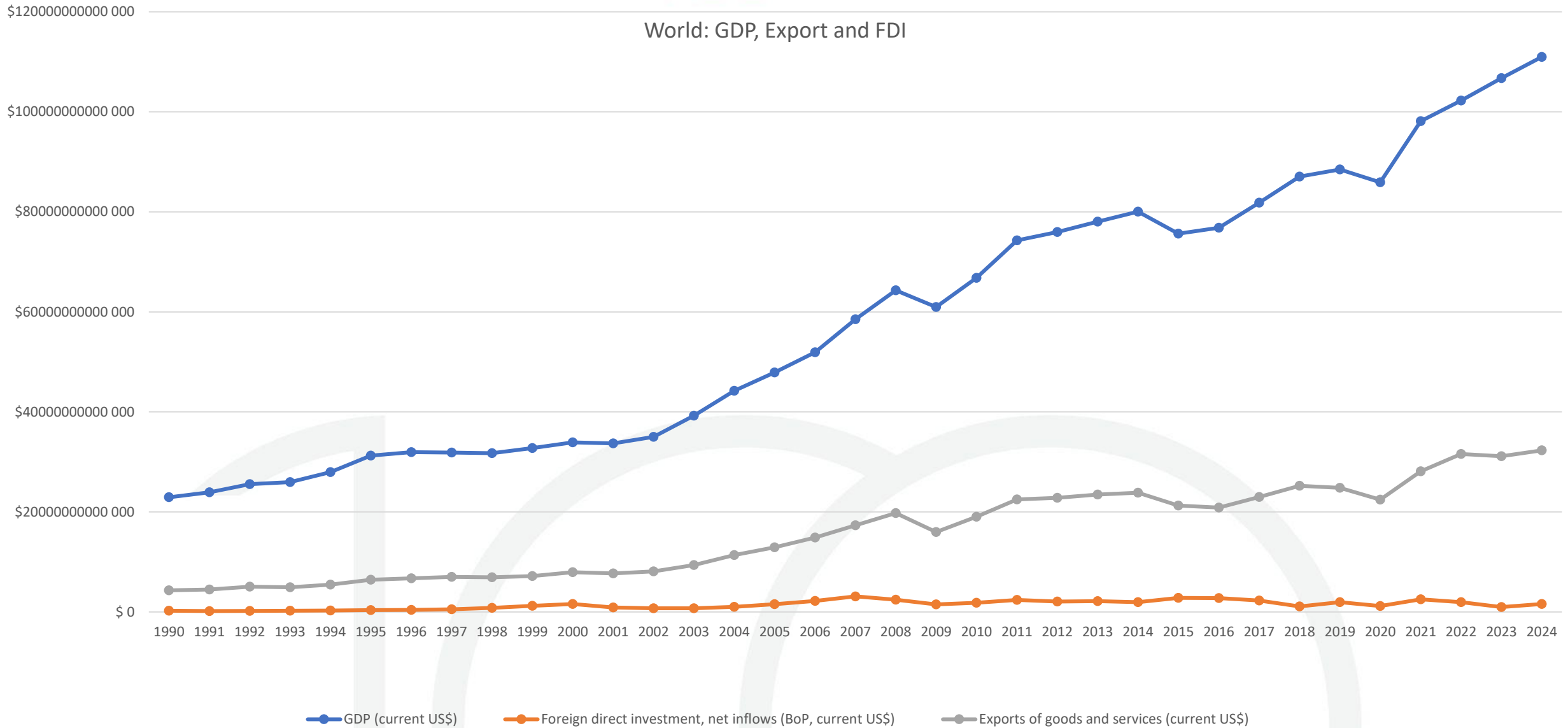
In truth, hyper-globalization had been in retreat since the global financial crisis of 2007-08. The share of trade in world GDP began to decline after 2007, as China's export-to-GDP ratio plummeted by a remarkable 16 percentage points. Global value chains stopped spreading. International capital flows never recovered to their pre-2007 heights. And populist politicians openly hostile to globalization became much more influential in the advanced economies.

Grzegorz W. Kołodko: *The Irreversibility of Globalization*, Project Syndicate, 5 września 2022

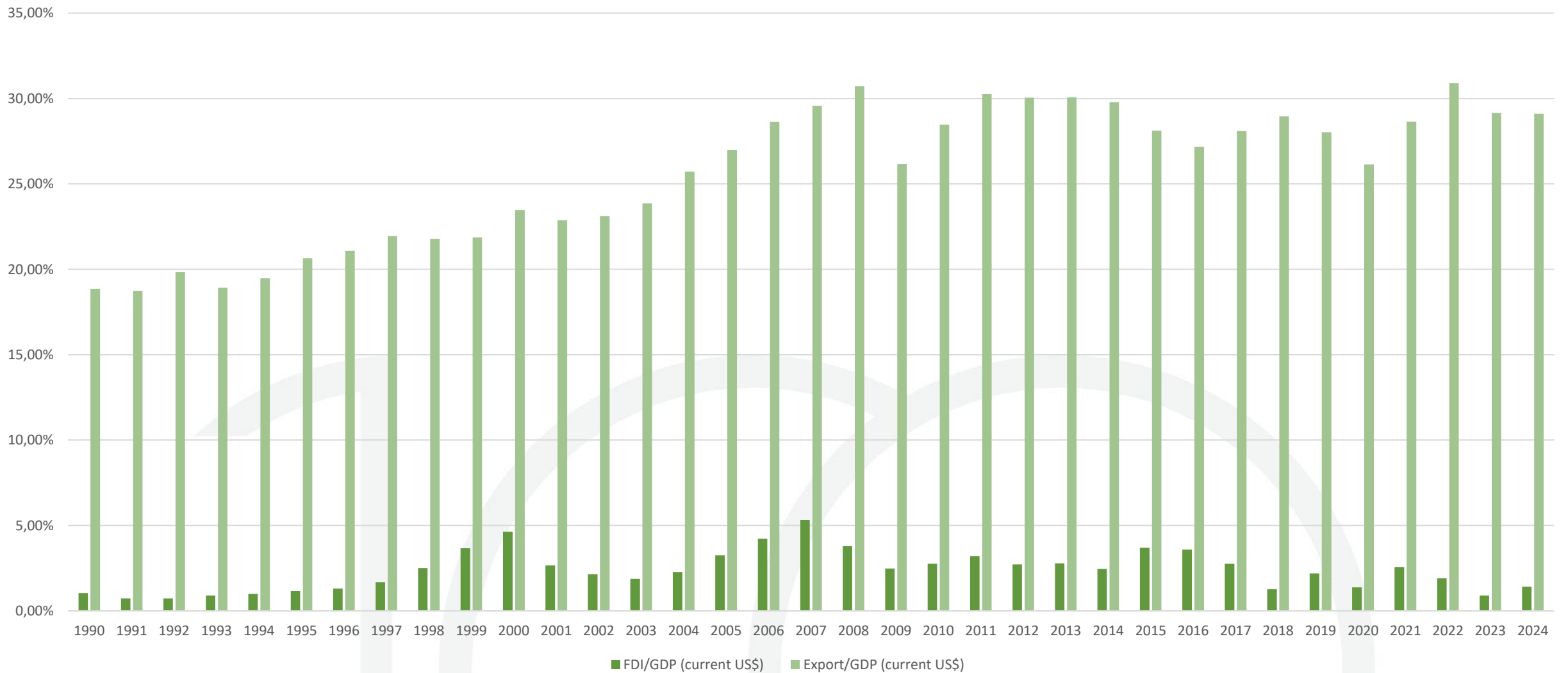
Politicians, media commentators, and economists have been far too hasty in predicting the demise of globalization. In fact, economic globalization has only temporarily lost its momentum. Despite its drawbacks, globalization supports economic growth, not least by enabling cross-border trade, which enables producers to take advantage of economies of scale. Recent shocks have strained, not doomed, global supply chains.

Series Name	1990	1995	2000	2005	2010	2015	2020	2021	2022	2023	2024
GDP (billions of current US \$)	\$22 923	\$31 245	\$33 898	\$47 900	\$66 811	\$75 622	\$85 913	\$98 140	\$102 251	\$106 742	\$110 983
Foreign direct investment, net inflows (BoP, billions of current US \$)	\$239	\$362	\$1 569	\$1 555	\$1 844	\$2 794	\$1 189	\$2 523	\$1 944	\$960	\$1 575
Exports of goods and services (billions of current US \$)	\$4 324	\$6 451	\$7 954	\$12 931	\$19 019	\$21 271	\$22 460	\$28 116	\$31 588	\$31 118	\$32 305
FDI/GDP	1,04%	1,16%	4,63%	3,25%	2,76%	3,69%	1,38%	2,57%	1,90%	0,90%	1,42%
Export/GDP	18,86%	20,65%	23,47%	27,00%	28,47%	28,13%	26,14%	28,65%	30,89%	29,15%	29,11%

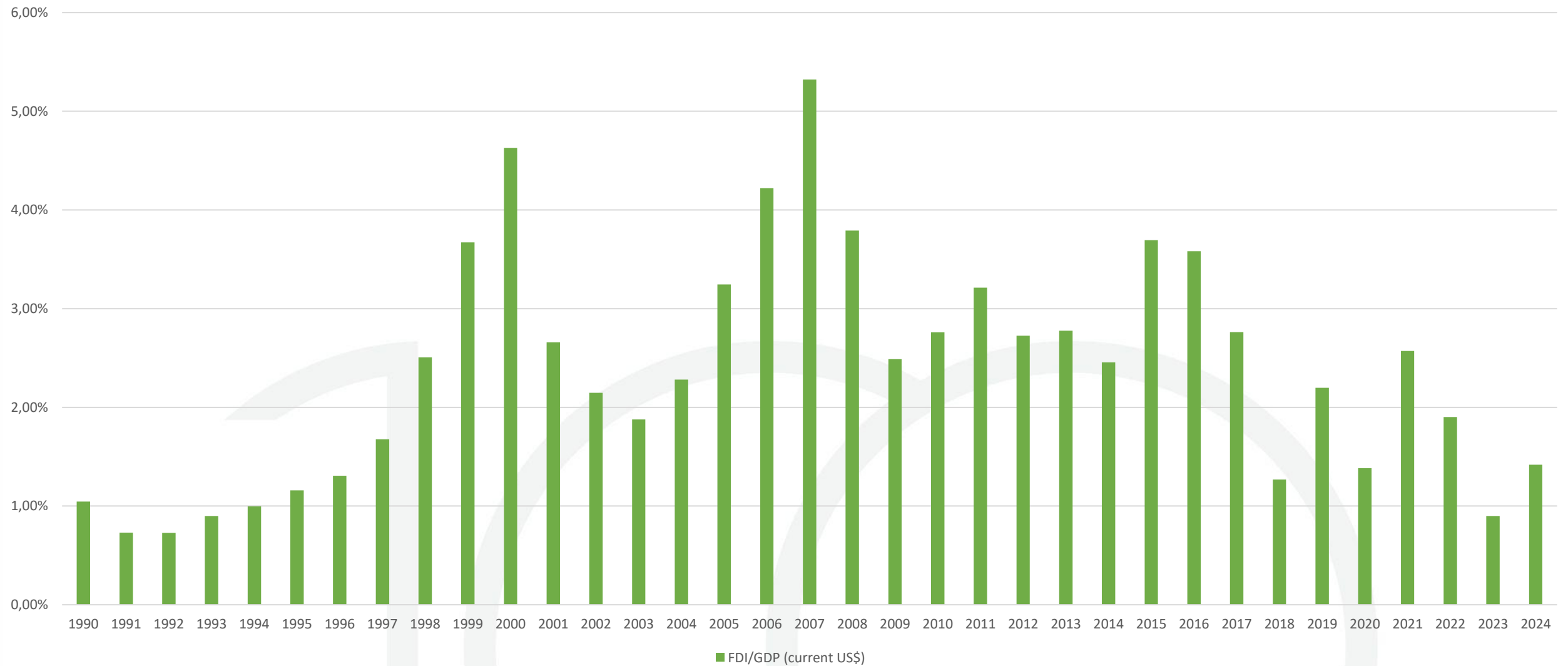
World: GDP, Export and FDI

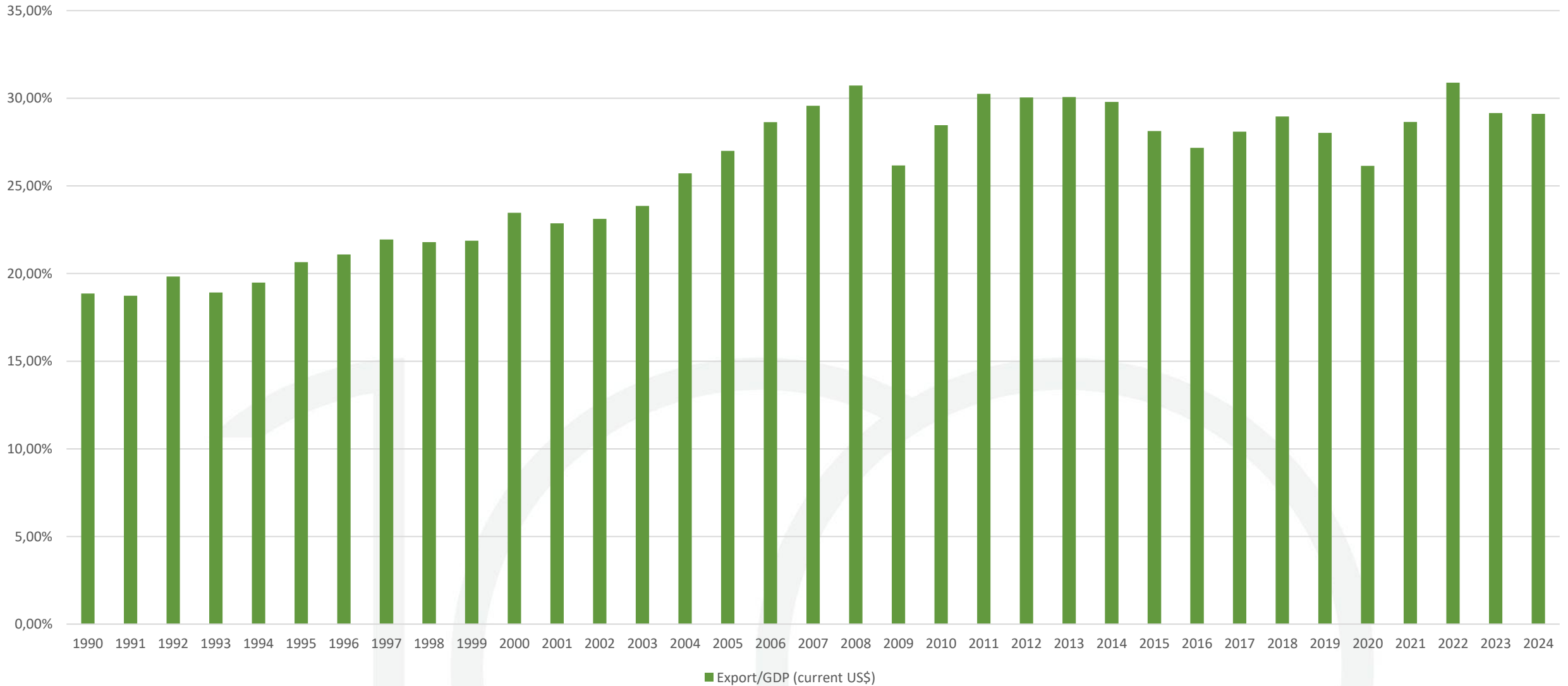
The percentage share of exports in GDP and FDI in GDP

The percentage share of FDI in GDP

The percentage share of exports in GDP

Polska na ścieżce globalizacji – PKB

Tabela 1. Kraje o najwyższej wartości PKB w latach 1990, 2000, 2010, 2020 i 2024

Produkt krajowy brutto									
1990		2000		2010		2020		2024	
Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj
1	USA	1	USA	1	USA	1	USA	1	USA
2	Japonia	2	Japonia	2	Chiny	2	Chiny	2	Chiny
3	Niemcy	3	Niemcy	3	Japonia	3	Japonia	3	Niemcy
4	Francja	4	Wielka Brytania	4	Niemcy	4	Niemcy	4	Japonia
5	Włochy	5	Francja	5	Francja	5	Wielka Brytania	5	Indie
6	Wielka Brytania	6	Chiny	6	Wielka Brytania	6	Indie	6	Wielka Brytania
7	ZSSR	7	Włochy	7	Brazylia	7	Francja	7	Francja
8	Kanada	8	Kanada	8	Włochy	8	Włochy	8	Włochy
9	Hiszpania	9	Meksyk	9	Indie	9	Kanada	9	Kanada
10	Brazylia	10	Brazylia	10	Kanada	10	Korea	10	Brazylia
36	Polska	26	Polska	24	Polska	23	Polska	21	Polska

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych UNCTAD (<http://unctadstat.unctad.org>, dostęp 30.03.2026 r.).

Polska na ścieżce globalizacji – PKB

Tabela 2. Kraje o najwyższej wartości PKB na 1 mieszkańca w latach 1990, 2000, 2010, 2020 i 2024

Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca									
1990		2000		2010		2020		2024	
Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj
1	Monako	1	Liechtenstein	1	Liechtenstein	1	Liechtenstein	1	Monako
2	Liechtenstein	2	Monako	2	Monako	2	Monako	2	Liechtenstein
3	Kajmany	3	Kajmany	3	Luksemburg	3	Bermudy	3	Luksemburg
4	Szwajcaria	4	Bermudy	4	Bermudy	4	Luksemburg	4	Bermudy
5	San Marino	5	Luksemburg	5	Norwegia	5	Kajmany	5	Irlandia
6	Luksemburg	6	Wyspy Dziewicze	6	Szwajcaria	6	Szwajcaria	6	Szwajcaria
7	Bermudy	7	San Marino	7	Kajmany	7	Irlandia	7	Kajmany
8	Szwecja	8	Szwajcaria	8	San Marino	8	Norwegia	8	Singapur
9	Finlandia	9	Japonia	9	Katar	9	Islandia	9	Norwegia
10	Norwegia	10	Norwegia	10	Australia	10	USA	10	USA
95	Polska	77	Polska	69	Polska	64	Polska	64	Polska

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych UNCTAD (<http://unctadstat.unctad.org>, dostęp 30.03.2026 r.).

Polska na ścieżce globalizacji – eksport – internacjonalizacja czynna

Tabela 3. Kraje o najwyższej wartości eksportu towarów w latach 1990, 2000, 2010, 2020 i 2024

Eksport towarów									
1990		2000		2010		2020		2024	
Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj
1	Niemcy	1	USA	1	Chiny	1	Chiny	1	Chiny
2	USA	2	Niemcy	2	USA	2	USA	2	USA
3	Japonia	3	Japonia	3	Niemcy	3	Niemcy	3	Niemcy
4	Francja	4	Francja	4	Japonia	4	Japonia	4	Niderlandy
5	Wielka Brytania	5	Kanada	5	Francja	5	Niderlandy	5	Korea
6	Włochy	6	Wielka Brytania	6	Holandia	6	Korea	6	Japonia
7	Kanada	7	Chiny	7	Korea	7	Francja	7	Francja
8	Holandia	8	Włochy	8	Włochy	8	Włochy	8	Hong Kong
9	Belgia	9	Holandia	9	Wielka Brytania	9	Meksyk	9	Włochy
10	Hong Kong	10	Hong Kong	10	Kanada	10	Singapur	10	Meksyk
37	Polska	34	Polska	27	Polska	22	Polska	21	Polska

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych UNCTAD (<http://unctadstat.unctad.org>, dostęp 30.03.2026 r.).

Polska na ścieżce globalizacji – ZIBW – internacjonalizacja czynna

Tabela 4. Kraje o najwyższej wartości zagranicznych inwestycji bezpośrednich wyływających w latach 1990, 2000, 2010, 2020 i 2024

Zagraniczne inwestycje bezpośrednie wyływające (stock)									
1990		2000		2010		2020		2024	
Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj
1	USA	1	USA	1	USA	1	USA	1	USA
2	Niemcy	2	Wielka Brytania	2	Wielka Brytania	2	Niderlandy	2	Niderlandy
3	Wielka Brytania	3	Niemcy	3	Niemcy	3	Chiny	3	Chiny
4	Japonia	4	Kanada	4	Francja	4	Wielka Brytania	4	Kanada
5	Francja	5	Hong Kong	5	Szwajcaria	5	Japonia	5	Wielka Brytania
6	Holandia	6	Francja	6	Kanada	6	Niemcy	6	Niemcy
7	Kanada	7	Holandia	7	Holandia	7	Kanada	7	Hong Kong
8	Szwajcaria	8	Japonia	8	HongKong	8	Chiny	8	Japonia
9	Włochy	9	Szwajcaria	9	Japonia	9	Francja	9	Francja
10	Szwecja	10	Belgia	10	Hiszpania	10	Szwajcaria	10	Luksemburg
62	Polska	70	Polska	50	Polska	51	Polska	47	Polska

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych UNCTAD (<http://unctadstat.unctad.org>, dostęp 30.03.2026 r.).

Polska na ścieżce globalizacji – import – internacjonalizacja bierna

Tabela 5. Kraje o najwyższej wartości importu towarów w latach 1990, 2000, 2010, 2020 i 2024

Import towarów									
1990		2000		2010		2020		2024	
Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj
1	USA	1	USA	1	USA	1	USA	1	USA
2	Niemcy	2	Niemcy	2	Chiny	2	Chiny	2	Chiny
3	Francja	3	Japonia	3	Niemcy	3	Niemcy	3	Niemcy
4	Wielka Brytania	4	Wielka Brytania	4	Japonia	4	Japonia	4	Wielka Brytania
5	Japonia	5	Francja	5	Francja	5	Francja	5	Francja
6	Włochy	6	Kanada	6	Wielka Brytania	6	Wielka Brytania	6	Indie
7	Kanada	7	Włochy	7	Włochy	7	Niderlandy	7	Japonia
8	Holandia	8	Chiny	8	Korea	8	Korea	8	Hong Kong
9	Belgia	9	Hong Kong	9	Kanada	9	Kanada	9	Meksyk
10	Hiszpania	10	Holandia	10	Holandia	10	Włochy	10	Niderlandy
40	Polska	27	Polska	23	Polska	18	Polska	18	Polska

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych UNCTAD (<http://unctadstat.unctad.org>, dostęp 30.03.2026 r.).

Polska na ścieżce globalizacji – ZIBN – internacjonalizacja bierna

Tabela 6. Kraje o najwyższej wartości zagranicznych inwestycji bezpośrednich napływających w latach 1990, 2000, 2010, 2020 i 2024

Zagraniczne inwestycje bezpośrednie napływające (stock)									
1990		2000		2010		2020		2024	
Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj	Miejsce	Kraj
1	USA	1	USA	1	USA	1	USA	1	USA
2	Niemcy	2	Niemcy	2	Wielka Brytania	2	Niderlandy	2	Chiny
3	Wielka Brytania	3	Wielka Brytania	3	Hong Kong	3	Wielka Brytania	3	Wielka Brytania
4	Hong Kong	4	Hong Kong	4	Kanada	4	Chiny	4	Niderlandy
5	Kanada	5	Kanada	5	Niemcy	5	Hong Kong	5	Hong Kong
6	Francja	6	Holandia	6	Liechtenstein	6	Singapur	6	Singapur
7	Australia	7	Belgia	7	Brazylia	7	Szwajcaria	7	Kanada
8	Holandia	8	Chiny	8	Singapur	8	Irlandia	8	Niemcy
9	Hiszpania	9	Francja	9	Francja	9	Kanada	9	Irlandia
10	Włochy	10	Hiszpania	10	Hiszpania	10	Niemcy	10	Luksemburg
116	Polska	27	Polska	25	Polska	28	Polska	23	Polska

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych UNCTAD (<http://unctadstat.unctad.org>, dostęp 30.03.2026 r.).

Polska na ścieżce globalizacji – lata 1990-2024

Produkt Krajowy Brutto 2024/1990 (ceny stałe 2020) – **334%**

Miejsce w świecie: **1990 – 36, 2024 – 22**

Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca 2024/1990 (ceny stałe 2020) – **330%**

Miejsce w świecie: **1990 – 95, 2024 – 66**

Handel zagraniczny 2024/1990 (ceny bieżące):

– dynamika eksportu – 2272% (**1990 – 37, 2024 – 21 miejsce w świecie**)

– dynamika importu – 2994% (**1990 – 40, 2024 – 18 miejsce w świecie**)

Zagraniczne inwestycje bezpośrednie 2024/1990 (ceny bieżące):

– dynamika O FDI stock – 41834% (**1990 – 62, 2024 – 47 miejsce w świecie**)

– dynamika I FDI stock – 316730% (**1990 – 116, 2024 – 23 miejsce w świecie**)

Polska na ścieżce globalizacji – lata 1990-2024

Produkt Krajowy Brutto 2024/1990 (ceny bieżące) – **1380%**

Miejsce w świecie: **1990 – 36, 2024 – 21**

Produkt Krajowy Brutto na 1 mieszkańca 2024/1990 (ceny bieżące) – **1362%**

Miejsce w świecie: **1990 – 95, 2024 – 64**

Handel zagraniczny 2024/1990 (ceny bieżące):

– dynamika eksportu – 2272% (**1990 – 37, 2024 – 21 miejsce w świecie**)

– dynamika importu – 2994% (**1990 – 40, 2024 – 18 miejsce w świecie**)

Zagraniczne inwestycje bezpośrednie 2024/1990 (ceny bieżące):

– dynamika O FDI stock – 41834% (**1990 – 62, 2024 – 47 miejsce w świecie**)

– dynamika I FDI stock – 316730% (**1990 – 116, 2024 – 23 miejsce w świecie**)

Możliwe scenariusze globalizacji – zakłócona globalizacja (disrupted globalization)

- Mniej lub bardziej dotkliwe **zakłócenia globalizacji** we wszystkich jej składowych procesach, przewidujące przejściowy charakter zawirowań gospodarek narodowych, firm i instytucji
- **Wzmocnienie istniejących trendów antyglobalistycznych** obecnych również w świecie sprzed Covid-19 i wojną na Ukrainie
- Występować będą odpowiednio **skutki pośrednie** (mające charakter katalizatora innych zmian) i **skutki bezpośrednie** (blokada, inne środki regulacyjne, stan zdrowia i ekonomii konsumentów i pracowników oraz postawy)
- **Różne ścieżki odbudowy** (powrotu do normalności): szybsze dla krajów rozwiniętych i dla sektora detalicznego, ale średnioterminowy powrót do stanu sprzed pandemii (1-3 lata)

Możliwe scenariusze globalizacji – de-globalizacja

- Nacisk na rozumienie globalizacji jako **wzmacniacza szoków** takich jak pandemia
- Na podstawie prawdopodobnych uwarunkowań politycznych, ekonomicznych, medycznych i społecznych **niemożliwe może być przywrócenie poziomów globalnych wzajemnych powiązań** sprzed Covid-19
- **Przerwanie łańcuchów wartości** z powodu szoku popytowo-podażowego może skutkować permanentnymi procedurami near-shoringowymi i redundancyjnymi w przedsiębiorstwach wielonarodowych
- **Koncentracja regionalna i wzrost poziomy**, a nie pionowy wraz z pojawieniem się nowych modeli biznesowych
- **Przejście na odchudzoną infrastrukturę fizyczną i pierwszeństwo operacji cyfrowych**, napędzane przez wezwania do „krajowych łańcuchów dostaw”

Możliwe scenariusze globalizacji – globalizacja przywrócona do równowagi (globalization rebalanced)

- Pomędzy powrotem do normalności (**back to normal**) a wycofywaniem się z globalizacji (**withdrawal from globalization**)
- **Przywrócenie równowagi** w takich obszarach jak:
 - ✓ **Rola państwa i rynku** w kształtowaniu procesu globalizacji i jego rezultatów
 - ✓ **Konfiguracja globalnych łańcuchów wartości**
 - ✓ **Kontrola nad ZIB i korporacjami międzynarodowymi**
 - ✓ **Modus operandi i przywództwo w instytucjach** międzynarodowych (np. agencje ONZ)
- Zachowanie **pozytywnych skutków globalizacji** przy jednoczesnym wykorzystaniu **aktualnych impulsów zmian**

GLOBALIZACJA – ZAKOŃCZENIE – WNIOSKI

- Globalizacja to obiektywny i nieunikniony proces i klucz do naszego przyszłego dobrobytu
- Globalizacja jest *per saldo* korzystna dla świata – ***Globalization is Good but Not Good Enough***
- **Pozytywny globalny (finalny *per saldo*) efekt** globalizacji nie oznacza, że jest ona dobra i korzystna dla wszystkich (państw, przedsiębiorstw, ludzi) w równym stopniu – rozkład korzyści podstawą stosunku do globalizacji
- Globalizacja **inkluzywna** – w sensie międzynarodowym i wewnątrz krajowym
- Największym zagrożeniem dla postępu cywilizacyjnego jest ślepa **antyglobalizacja**
- **Jaki jest Twój stosunek do globalizacji, do jej przyczyn, przejawów i efektów?**
- **Pandemia i wojna na Ukrainie nie zabiją globalizacji, globalizacja będzie ewoluować**

PUBLIKACJE WYKORZYSTANE

- Gorynia M., **Will COVID-19 Kill Globalization?** [in:] Marin A. Marinov, Svetla T. Marinova (eds.), **COVID-19 and International Business**, New York: Routledge, 2021 [first online: 21.12.2020], p. 68-73, <https://doi.org/10.4324/9781003108924>
- Gorynia M., Matysek-Jędrych A., & Mińska-Struzik E., **Poland on the path of competitiveness growth** [in:] S. I. Bukowski, A. Hyz, & M. Lament (eds.), **Competitiveness and Economic Development in Europe: Prospects and Challenges**, London: Routledge, 2021 [first online: 26.03.2021], p. 1-15, [DOI:10.4324/9781003095361](https://doi.org/10.4324/9781003095361)
- Gorynia M., Jankowska B., Mroczek-Dąbrowska K. (eds.), **Brexit and the Future of the European Union**, Routledge, 2021, ISBN 9781003008606, [DOI:10.4324/9781003008606](https://doi.org/10.4324/9781003008606)
- Gorynia M., Nowak J., Trąpczyński P., Wolniak R., **Globalization in a COVID-19 Afflicted World**, [in:] Rob van Tulder, Alain Verbeke, Lucia Piscitello, Jonas Puck (eds.), **International Business in Times of Crisis**, Progress in International Business Research (PIBR), European International Business Academy (EIBA) Book Series: Volume 16, Emerald Publishing, 2021 – to be published

**TRUMPIZACJA, TRUMPIZM JAKO INCYDENT W PROCESIE
GLOBALIZACJI**
Protekcjonizm – lekarstwo czy trucizna?

1. Wolny handel jako źródło korzyści dla uczestników
 - 1.1. Korzyści z handlu międzynarodowego – co wynika z teorii?
 - 1.2. Co handel zagraniczny dodatkowo daje gospodarce?
2. Teoretyczne argumenty na rzecz odejścia od wolnego handlu (czyli na rzecz protekcjonizmu)
3. Polityka gospodarcza jako praktyczny wymiar protekcjonizmu
4. Niepewność współczesnej polityki handlowej, czyli do czego prowadzi „celna ruletka” Donalda Trumpa?

TRUMPIZACJA, TRUMPIZM JAKO INCYDENT W PROCESIE GLOBALIZACJI

Protekcjonizm – lekarstwo czy trucizna?

WNIOSKI

1. Protekcjonizm jest wykorzystywany współcześnie przez wszystkie kraje niezależnie od ich poziomu rozwoju gospodarczego.
2. Dlaczego? Co motywuje poszczególne kraje i jakie cele chcą osiągnąć, stosując środki protekcjonistyczne? Czy protekcjonizm to lekarstwo na rozwiązywanie bieżących problemów gospodarczych i/ lub społecznych, czy trucizna, która stosowana na coraz większą skalę i wykorzystująca cały wachlarz środków, będzie zniekształcać przepływy handlowe, pogłębiać deficyty, wzbudzać niepewność wśród przedsiębiorców i niweczyć podejmowane od wielu dekad działania liberalizacyjne i integracyjne w gospodarce światowej? To tylko przykłady pytań, które można stawiać w związku z badaniem zjawiska protekcjonizmu.
3. Jak uczą teoria i doświadczenie, potencjalne korzyści z protekcjonizmu zazwyczaj albo nie są uzyskiwane, albo są tylko przejściowe. Protekcjonizm jest przykładem ingerencji państwa w niedoskonały mechanizm rynkowy (market failure), jednak jego zwolennicy zapominają o tym, że to interweniujące państwo bywa także niedoskonałe (government failure). Eskalacja wojen celnych w skali świata, będąca nieskoordynowanym i chaotycznym procesem dochodzenia do nie do końca zdefiniowanego systemu docelowego, z pewnością przyczyni się jednak do trudnych do ilościowego oszacowania strat w poziomie dobrobytu w skali całej gospodarki światowej. Nieokiełznany egoizm wielkich graczy i ich hegemonistyczne ambicje doprowadzą do sytuacji, w której możliwe do odniesienia korzyści wynikające z handlu w skali całej gospodarki światowej zostaną w jakimś, trudnym do określenia stopniu, zaprzepaszczone.

PRAWDZIWY PROBLEM GLOBALNY – GOSPODARKA UMIARU

O CZYM BĘDĘ MÓWIŁ?

CZĘŚĆ I – DIAGNOZA

1. TRADYCYJNE PODEJŚCIE DO GOSPODARKI – POSTĘP = WZROST
2. CZŁOWIEK I ŚRODOWISKO – WYBRANE FAKTY
3. PODBUDOWA TEORETYCZNA – MIKRO PODSTAWY: RACJONALNOŚĆ, UŻYTECZNOŚĆ, PREFERENCJE, DOBROBYT – HOMO OECOMICUS/EGOIZM

CZĘŚĆ II – REKOMENDACJA

5. IMPERATYW ZMIANY PODEJŚCIA – SKUTEK OGRANICZONEJ WYPORNOŚCI/WYDOLNOŚCI ŚRODOWISKA
6. RACJONALNOŚĆ GLOBALNA I UMIAR – PODEJŚCIE HOLISTYCZNE
7. DOBRO WSPÓLNE
8. UWAGI KOŃCOWE – EKONOMIA POZYTYWNA I NORMATYWNA

CZĘŚĆ I

DIAGNOZA

PODEJŚCIE TRADYCYJNE – POSTĘP = WZROST

- Więcej znaczy lepiej – fetysz/imperatyw wzrostu Produktu Krajowego Brutto
- Nauka, badania i rozwój a wzrost gospodarczy – kapitał naturalny i kapitał antropogeniczny
- Ale...PKB jest miarą zwodniczą i zawodną. W ramach podejścia standardowego pojawiają się pewne rysy i wątpliwości
- Fetysz PKB drogą do zagłady cywilizacji – „nadkonsumpcja”, marnotrawstwo....
- Ograniczenia PKB jako miernika wzrostu i rozwoju gospodarczego, a w szczególności dobrostanu społeczeństwa, diagnoza i krytyka, mierniki alternatywne

PODEJŚCIE TRADYCYJNE CD.

Fetysz PKB a polityka – Luis R. Martinez za Obserwator Gospodarczy

- „Rządy wszystkich państw zarówno te autorytarne, jak i demokratyczne mają motywację do zawyżania wzrostu PKB. W tych pierwszych tempo rozwoju gospodarki wpływa na nastroje społeczne, a przede wszystkim na poparcie grup dających dyktatorom władzę, takim jak wojsko. Z kolei w demokracjach ludzie, wybierając sobie władzę, biorą pod uwagę między innymi, to jak radzi sobie z gospodarką. Jeżeli za obecnego rządu raportowany wzrost PKB jest niski, to obywatele mogą zechcieć wybrać sobie inny” – Luis R. Martinez.
- „Stan gospodarki jest często w centrum debaty politycznej i stanowi główną determinantę rotacji rządu zarówno w demokracjach, jak i autokracjach” – Luis R. Martinez.
- Nocne światła mówią jasno – Reżimy autorytarne zawyżają wzrost PKB – to ustalenie zawdzięczamy nowoczesnym technologiom satelitarnym

PODEJŚCIE TRADYCYJNE CD.

Podejście tradycyjne a środowisko

- To, że musimy dziś głośno mówić o dylemacie WZROST czy UMIAR jest paradoksalnie skutkiem postępu technologicznego, którego w szczególnie intensywny sposób doświadcza ludzkość.
- Jako cywilizacja mamy jasno określone ramy przestrzenne – jest to planeta Ziemia i nie sądzę by w czasach życia naszych dzieci i wnuków miało się to istotnie zmienić. Te ramy przestrzenne, w których żyjemy charakteryzują się określoną wydolnością czy też wypornością – skutki działalności prowadzonej przez człowieka zagrażające środowisku naturalnemu nie są nielimitowane.
- O rozmiarach tych skutków decydują z grubsza rzecz biorąc dwa czynniki – liczba ludności i intensywność działalności tejże ludności z punktu widzenia generowania negatywnych efektów dla środowiska naturalnego.
- **Czy Ziemia przetrwa inwazję człowieka ?**

CZŁOWIEK I ŚRODOWISKO – PUŁAPY EKOLOGICZNE

ZMIANY KLIMATU

UTRATA BIORÓŻNORODNOŚCI

ZANIECZYSZCZENIA CHEMICZNE (POWIETRZA, WODY, GLEBY)

PRZEKSZTAŁCANIE GRUNTÓW

ZAKWASZENIE OCEANÓW

PRZEŻYŻNIENIE WÓD AZOTEM I FOSFOREM

NADMIERNY POBÓR SŁODKIEJ WODY

WYCZERPYWANIE SUROWCÓW

Dominujące oddziaływanie człowieka na ekosystem (często większe niż siły natury) doprowadziło do nazwania obecnej epoki geologicznej – ANTROPOCENEM (formalnie okres czwartorzędu, epoka holocenu).

Podaję za: *Zygryd Witkiewicz, Waldemar Wardencki, Anna Świerszcz, **Czy Ziemia przetrwa inwazję człowieka?** Wybrane zagrożenia społeczne, ekonomiczne i ekologiczne. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań 2021.*

PODBUDOWA TEORETYCZNA – RACJONALNOŚĆ, UŻYTECZNOŚĆ, PREFERENCJE, DOBROBYT

- **Indywidualna racjonalność, użyteczność, preferencje, dobrobyt** to kategorie popularne wśród ekonomistów w ramach dyskusji naukowych, jak i w rozmowach tzw. zwykłych ludzi.
- Ekonomiczna koncepcja **dobrobytu** utożsamiana jest z **użytecznością** interpretowaną jako spełnienie **preferencji** indywidualnych konsumentów.
- **Bez zmiany modelu produkcji i konsumpcji nie zatrzymamy zmiany klimatu.** Problem w tym, że globalna klasa średnia nie wyobraża sobie życia bez **konsumpcji** – Andrzej Leder

PODBUDOWA TEORETYCZNA – RACJONALNOŚĆ, UŻYTECZNOŚĆ, PREFERENCJE, DOBROBYT

- **Koncepcja racjonalności** przyjmowana w ekonomii zakłada, że:
 - **użyteczność** jednostki jest definiowana przez jej własną konsumpcję,
 - **jedynym celem** podmiotu jest maksymalizacja własnej **użyteczności**,
 - **działanie** jednostki jest motywowane wyłącznie dążeniem do osiągnięcia jej własnego **celu**.
- **Homo oeconomicus**

PODBUDOWA TEORETYCZNA – NORMATYWNE ZAANGAŻOWANIE

- W ekonomii mamy do czynienia z podejściem dokładnie odwrotnym w stosunku do koncepcji racjonalności globalnej i umiaru w ujęciu holistycznym (proponowanej dalej) – tutaj mamy podejście:
 - indywidualistyczne,
 - redukcjonistyczne,w którym dominuje racjonalność indywidualna związana z postulatem wolności jednostki/konsumenta.
- Homo oeconomicus – czy ten model, archetyp dobrze opisuje nasze zachowania jako konsumentów, pracodawców, pracobiorców, inwestorów? Wątek pozytywny i wątek normatywny.

WYBRANE ASPEKTY POZNAWCZE KRYZYSU NIEZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU (1)

- Ogólny punkt wyjścia rozważań to krytyka *mainstreamowych modeli wzrostu* w związku z:
 1. ignorowaniem i/lub ograniczonym ujęciem skutków społecznych i ekologicznych powiększania produkcji i konsumpcji dóbr, czyli *maksymalizacji dobrobytu w ujęciu ekonomii głównego nurtu* (na poziomie behawioralnym: krytyka z tego punktu widzenia HMU)
 2. ujmowaniem zjawisk społeczno-ekonomicznych “obok”, a nie „w ramach” środowiska przyrodniczego, co implikuje ignorowanie bądź (raczej) niedoszacowanie naturalnych barier i zagrożeń dla rozwoju (tzw. *ekologiczny optymizm wzrostowy ekonomii mainstreamowej*)

- W kontekście tej krytyki ZR to próba ujęcia gospodarczego i społecznego postępu w sposób zintegrowany, czy całościowy – łączący aspekty ekologiczne, ekonomiczne, technologiczne, kulturowe oraz etyczne

WYBRANE ASPEKTY POZNAWCZE KRYZYSU NIEZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU (2)

- Przez analogię do konwencjonalnych kryzysów gospodarczych, mówić można w odniesieniu do wymiaru ekologicznego o *globalnym kryzysie niezrównoważonego rozwoju*. Jest to nowa jakość w historii współczesnych gospodarek, gdyż zwraca uwagę na:
1. rosnące znaczenie *energetyczno-surowcowych barier wzrostu* – paliwa kopalne i nieenergetyczne surowce krytyczne – jak i kumulujące się globalne ekologiczne skutki ich stosowania
 2. potrzebę *wzrostu efektywności* wykorzystywanych nośników *energii pierwotnej*
 3. *energooszczędność i* zwiększony udział *źródeł odnawialnych* w produkcji energii końcowej
 4. potrzebę *międzypokoleniowej sprawiedliwości ekologicznej* w dwóch wymiarach: (1) dostęp przyszłych generacji do różnych form kapitału naturalnego, (2) społecznie akceptowalna jakość środowiska

WYBRANE ASPEKTY POZNAWCZE KRYZYSU NIEZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU (3)

- ❑ Po drugie, globalnie niezrównoważony rozwój wiąże się z *globalnymi zagrożeniami ekologicznymi*, w tym zwłaszcza *ociepleniem klimatu* w skali , która w perspektywie 2-3 pokoleń (przed końcem XXI wieku) może zagrażać wręcz kolapsem – bądź globalną stagnacją - współczesnej cywilizacji przemysłowej
- ❑ Świadomość tego zagrożenia i jego głównie *antropogenicznego* charakteru przejawia się na dwóch płaszczyznach:
 - w postaci powszechnego *konsensusu światowej społeczności uczonych* (np. kolejne *Assessment Reports* dla IPCC)
 - *globalnych działaniach politycznych* (UNFCCC, Kyoto Protocol, Porozumienie Paryskie 2015, UN SD Goals i inne), przy istnieniu wszakże postaw ambiwalentnych ze strony niektórych uczestników „gry klimatycznej” (USA, Rosja, Brazylia czy Iran), nakierowanych na osiągnięcie *dwóch strategicznych celów*:
 1. ograniczenie do roku 2050 wzrostu przeciętnej temperatury Ziemi do 1,5°C w stosunku do początku ery przemysłowej i maksimum 2°C do końca wieku
 2. osiągnięcie w połowie tego wieku globalnej neutralności klimatycznej

WYBRANE ASPEKTY POZNAWCZE KRYZYSU NIEZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU (4)

- ❑ Ostrożnemu optymizmowi musi jednak towarzyszyć świadomość, że *przeciwdziałanie temu kryzysowi*, czyli ewolucyjne przechodzenie do modelu rozwoju zrównoważonego może pozostać piękną racjonalną ideą (czy utopią), jeśli nie będzie odpowiedniej *transformacji także na poziomie mikroekonomicznym* czy wręcz antropologiczno-kulturowym
- ❑ Albo – jak to ujął metaforycznie Richard Thaler – przejdziemy w tym kontekście *transformację od Homo oeconomicus do Homo sapiens*, albo (Paul Collier) przyczyniając się do pogwałcenia fundamentalnego dla rozwoju zrównoważonego rozwoju kryterium międzypokoleniowej sprawiedliwości – pozostawimy następnym pokoleniom „*splądrowaną planetę*”
- ❑ To splądrowanie przejawia się w *systematycznie rosnącym globalnym śladzie ekologicznym* (około „dwóch Ziemi” aktualnie), również wskutek upowszechniania się w gospodarkach doganiających modelu produkcji i konsumpcji dominującego w naszym kręgu cywilizacyjno-kulturowym, modelu opartego na *utilitarystycznej hipotezie maksymalizacji użyteczności*

CZĘŚĆ II

REKOMENDACJA

IMPERATYW ZMIANY PODEJŚCIA – SKUTEK OGRANICZONEJ WYPORNOŚCI/WYDOLNOŚCI ŚRODOWISKA

W NOWYM PROPONOWANYM/ZALECANYM PODEJŚCIU NA CZOŁO
WYSUWAJĄ SIĘ TRZY POJĘCIA:

- RACJONALNOŚĆ GLOBALNA
- UMIAR
- DOBRO WSPÓLNE

RACJONALNOŚĆ GLOBALNA I UMIAR – PODEJŚCIE HOLISTYCZNE

W WYMIARZE CYWILIZACJI, SPOŁECZNOŚCI ŚWIATOWEJ – **RACJONALNOŚĆ GLOBALNA I UMIAR** TO TAKIE FUNKCJONOWANIE LUDZKOŚCI, KTÓRE UMOŻLIWI JEJ PRZETRWANIE NA DŁUŻSZĄ METĘ W KONTEKŚCIE OGRANICZEŃ EKSPLOATACJI ŚRODOWISKA

W WYMIARZE INDYWIDUALNYM – **UMIAR** OZNACZA FUNKCJONOWANIE JEDNOSTEK PODPORZĄDKOWANE KONCEPCJI UMIARU W WYMIARZE CYWILIZACYJNYM, CAŁOŚCIOWYM, GLOBALNYM, HOLISTYCZNYM

JAK TO REGULOWAĆ? JAK WPROWADZIĆ ŁAD I HARMONIĘ Z MYŚLĄ O PRZETRWANIU CYWILIZACJI?

PODBUDOWA TEORETYCZNA – NORMATYWNE ZAANGAŻOWANIE – C.D.

- Jak rozwiązać konflikt pomiędzy **racjonalnością globalną**, całościową implikującą umiar a **racjonalnością indywidualną**?
- **AMARTYA SEN** – pojęcie normatywnego zaangażowania lub zobowiązania. Zdaniem SENA, jednostka podejmująca decyzję może wziąć pod uwagę sytuację innych ludzi na dwa sposoby:
 - poprzez empatyczne uwzględnienie ich położenia, zwane sympatią, np. wrażliwy człowiek czuje się gorzej słysząc, że nieszczęście przydarzyło się komuś z jego znajomych lub członków rodziny,
 - poprzez postępowanie zgodne z **normami moralnymi lub regułami społecznymi** bez względu na to, jaki wywrze to ostatecznie wpływ na jego własną użyteczność. Na przykład, ktoś angażuje się w pomoc potrzebującym nie dlatego, że wzrusza się ich losem (co obniża jego użyteczność), lecz dlatego, że tak właśnie należy postępować, tego wymagają standardy słusznego zachowania.

PODBUDOWA TEORETYCZNA – NORMATYWNE ZAANGAŻOWANIE – C.D.

- Idea normatywnego zaangażowania lub zobowiązania może być więc traktowana jako pomost pomiędzy koncepcją umiaru w ujęciu holistycznym a obowiązującą w ekonomii koncepcją racjonalności indywidualnej.
- Samo zbudowanie powyższego pomostu intelektualnego nie wydaje się jednak wystarczające. Nieuniknione w tej perspektywie okazuje się chyba zastosowanie aktywnego podejścia konstruktywistycznego/interwencyjonistycznego zakładającego możliwość skutecznego wpływania na zachowania ludzi poprzez uświadomienie im ograniczeń związanych z realizacją koncepcji umiaru podporządkowanej idei racjonalności globalnej.

PODBUDOWA TEORETYCZNA – NORMATYWNE ZAANGAŻOWANIE – C.D.

- Narzędziem do realizacji koncepcji racjonalności globalnej i umiaru byłyby więc występujące u SENA normy moralne i społeczne, przy czym część z nich musiałaby być wprowadzona obligatoryjnie przez system prawny (???).
- Oznaczałoby to ograniczenie wolności konsumentów, która stanowi swego rodzaju dogmat w gospodarce rynkowej.
- Czy to jest możliwe? Jak to zrobić?
- Tutaj w sukurs przychodzi idea dobra wspólnego.

DOBRO WSPÓLNE

- Przetłumaczenie na język codzienny/popularny idei **dobra wspólnego** nie jest zadaniem łatwym.
- Jako przykład można podać próbę interpretacji pandemii COVID-19 jako konsekwencji niedostatku specyficznie pojmowanego **dobra wspólnego**. Można przyjąć, że dobro wspólne oznacza istnienie i funkcjonowanie ogólnoświatowego, globalnego mechanizmu prewencji chroniącego naszą cywilizację przed konsekwencjami pojawiania się „czarnych łabędzi”, których przykładem jest pandemia COVID-19.
- W taki sposób postrzegane **dobro wspólne** jest specyficznym zasobem niematerialnym wytwarzanym przez całą wspólnotę światową. Można sobie wyobrazić, że w idealnym porządku każde państwo i każdy jego obywatel bierze udział w możliwym dla niego zakresie w budowaniu i użytkowaniu tak pojmowanego **dobra wspólnego**.

DOBRO WSPÓLNE

- Zaproponowana koncepcja **racjonalności globalnej i umiaru** w ujęciu holistycznym jest przykładem **dobra wspólnego**.
- Tak rozumiany **umiary** przekłada się na zapewnienie trwania cywilizacji w długim okresie, a kontynuację cywilizacji można uznać za szczególny przypadek **dobra wspólnego**.
- Szczegółowość tego przypadku polega na tym, że ma on znaczenie kardynalne – w przyjętej tutaj perspektywie inne przypadki realizacji **dobra wspólnego** są nieistotne, wtórne, gdyż ich osiągnięcie bez spełnienia warunku trwania cywilizacji przestaje mieć sens.
- **Umiar** w sensie podporządkowania funkcjonowania cywilizacji idei **racjonalności globalnej** powinien więc być traktowany jako ogólnoswiatowy zasób niematerialny albo uniwersalne **dobro wspólne**.

UWAGI KOŃCOWE – WNIOSKI

- **Transformacja w kierunku gospodarki umiaru jest przede wszystkim konieczna – jest to imperatyw.**
- **Jednocześnie jest też możliwa. Nie jest utopią. Nie może być utopią. Nie możemy na to pozwolić, jeśli chcemy trwać jako ludzkość.**
- **Umiar warunkuje realizację postulatu racjonalności globalnej, która rozciąga się na całą cywilizację i na długi okres.**
- **Umiar warunkuje trwanie cywilizacji, bez umiaru naszej cywilizacji grozi zakała.**

UWAGI KOŃCOWE – WNIOSKI C.D.

- Kwestia konceptualizacji i operacjonalizacji **umiaru** – parametry środowiskowo-przyrodnicze, które muszą być spełnione, by cywilizacja trwała – identyfikacja tych parametrów, sposób ich pomiaru, przedsięwzięcia zapewniające ich spełnienie na długą metę (nie wystarcza tylko dostrzeganie i mierzenie tzw. śladu węglowego), ale to powinno zostać uszczegółowione.
- Odejście od fetyszu Produktu Krajowego Brutto.
- Nie każdy wzrost gospodarczy jest „dobry”, w związku z czym nie wszystkie nakłady na naukę przyczyniające się do wzrostu PKB są społecznie uzasadnione. Odpowiedzialność nauki i naukowców.
- Finansowanie nauki powinno być więc selektywne (?) – powinno dotyczyć tych potencjalnych produktów i usług, które przyczynią się zwiększenia „dobrego” PKB – w szczególności chodzi tutaj o wszelkie odmiany finansowania „zielonych” badań naukowych.

UWAGI KOŃCOWE – WNIOSKI C.D.

- W debacie publicznej musi być miejsce na kategorie, które z pozoru mogą wydawać się utopiami, ideałami bez pokrycia, oderwanymi od życia weberowskimi typami idealnymi.
- Chodzi o konieczność odejścia od myślenia wyłącznie doraźnego, ad hoc, pod presją, krótkookresowego, podporządkowanego rozwiązywaniu wyłącznie bieżących problemów.
- Archetypy takich kategorii stanowią właśnie pojęcia **racjonalności globalnej i dobra wspólnego**.
- **Co z duetem edukacja i regulacja?**
- **EDUKACJA GŁUPCZE!**

Literatura:

- Fiedor, B., Gorynia, M. (2026). Od gospodarki nadmiaru do gospodarki umiaru, *Rzeczpospolita* (z dn. 15.01.2026). <https://www.rp.pl/opinie-ekonomiczne/art43644521-od-gospodarki-nadmiaru-do-gospodarki-umiaru>
- Banaszyk, P., Borusiak, B., Fiedor, B., Gorynia, M., Słodowa-Hełpa, M., (2025). Czas na gospodarkę umiaru, *Rzeczpospolita* (z dn. 19.12.2025), s. A26-26. https://mariangorynia.pl/wp-content/uploads/Gorynia_Czas_na_gospodarke_umiaru_RZ_19.12.2025-3.pdf
- Gorynia, M., & Śliwińska, M. (2024). Międzynarodowy biznes w warunkach ewolucji w stronę zrównoważonego rozwoju. Część 2. *Eurogospodarka*, 1, 16-23. https://mariangorynia.pl/wp-content/uploads/Gorynia_Sliwinska_2024_eurogospodarka_miedzynarodowy_biznes-1-2.pdf
- Gorynia, M., & Śliwińska, M. (2024). Economics of moderation as a foundation of sustainable development. W M. Baudry, S. I. Bukowski, & M. Lament (Red.), *Financial Stability, Economic Growth and Sustainable Development* (s. 13–29). <https://doi.org/10.4324/9781003438670-3>
- Gorynia, M., & Śliwińska, M. (2023). Międzynarodowy biznes w warunkach ewolucji w stronę zrównoważonego rozwoju. Część 1. *Eurogospodarka*, 12, 16-24. https://mariangorynia.pl/wp-content/uploads/2023_Gorynia_Sliwinska_eurogospodarka_nr_12.pdf
- Gorynia, M., & Śliwińska, M. (2023). Umiedzynarodowienie biznesu a wymogi zrównoważonego rozwoju. W J. W. Pietrewicz & R. Sobiecki (red.), *Transformacja gospodarki i społeczeństwa na rzecz zrównoważonego rozwoju* (s. 35-55). https://mariangorynia.pl/wp-content/uploads/Gorynia_Sliwinska_2023_Umiedzynarodowienie_biznesu_SGH_35-45.pdf
- Gorynia, M. (2023). Ekonomia umiaru – nadzieje i wątpliwości. W R. Zajkowski (red.), *Bankowość, rynek finansowy, ekonomia, przedsiębiorczość. Teraźniejszość i przyszłość* (s. 147-154). https://mariangorynia.pl/wp-content/uploads/Gorynia_Ekonomia_umiaru_UMCS_2023_147-154.pdf

- Gorynia, M. (2023). Nowy pragmatyzm – szanse i ograniczenia z uwzględnieniem badań Profesora Macieja Bałtowskiego. W Z. Pastuszek & A. Miszczuk (red.), *Transformacja gospodarcza – od gospodarki planowej do gospodarki opartej na wiedzy* (s. 71-80). https://mariangorynia.pl/wp-content/uploads/Gorynia_M_2023_nowy_pragmatyzm_jubileusz_Baltowski_rozdzial_71-80.pdf
- Gorynia, M. (2023). Umiar nieunikniony. *Bank. Miesięcznik Finansowy*, 6, 16-19. <https://bank.pl/bankowosc-i-finanse-gospodarka-umiarnieunikniony/>
- Gorynia, M. (2023). Trzeba zrobić wszystko, by opanować inflację. *Bank. Miesięcznik Finansowy*, 2, 10-13. <https://bank.pl/bankowosc-i-finanse-gospodarka-trzeba-zrobic-wszystko-by-opanowac-inflacje/?id=440371&catid=42621>
- Banaszyk, P., Borusiak, B., Fiedor, B., Gorynia, M., & Słodowa-Hełpa, M. (2023). Rozwój społeczno-gospodarczy a racjonalność globalna – w kierunku gospodarki umiaru. *MAZOWSZE Studia Regionalne*, 9–35. <https://doi.org/10.21858/msr.45.01>
- Gorynia, M. (2022). O umiarze w ekonomii. *Rzeczpospolita* (z dn. 25.10.2022). A25-A25. <https://mariangorynia.pl/wp-content/uploads/Gorynia-25-X-2022-Rzeczpospolita.pdf>
- Gorynia, M. (2022). Czy możliwa jest ekonomia umiaru? *Bank. Miesięcznik Finansowy*, 8, 102-105. <https://bank.pl/nauka-i-edukacja-ekonomiczna-cywilizacyjne-zagrozenia-czy-mozliwa-jest-ekonomia-umiarnu/?id=419450&catid=36802>
- Ulanowski, K., & Gorynia, M., (2022). Zdrowy egoizm wymaga wzrostu połączonego z szacunkiem dla przyrody. *Sucholeski.EU*, 2, 8-8. https://mariangorynia.pl/wp-content/uploads/Gorynia_wywiad_Zdrowy_egoizm_sucholeski.eu_2022.pdf
- Gorynia, M., & Słodowa-Hełpa, M. (2022). Dobro wspólne w pandemii. *Rzeczpospolita* (z dn. 31.01.2022). A24-A24. https://mariangorynia.pl/wp-content/uploads/Gorynia_Slodowa_Dobro_wspolne_w_pandemii_RZ_31.01.2022.pdf
- Gorynia, M., & Słodowa-Hełpa, M. (2022). Czy pandemię można rozumieć jako przejaw deficytu dobra wspólnego? *obserwatorfinansowy.pl*. <https://www.obserwatorfinansowy.pl/tematyka/makroekonomia/trendy-gospodarcze/czy-pandemie-mozna-rozumiec-jako-przejaw-deficytu-dobra-wspolnego/>
- Gorynia, M., (2021). Niech PKB rośnie, ale inaczej. *Rzeczpospolita* (z dn. 22.09.2021). A21-A21. http://mariangorynia.pl/wp-content/uploads/Gorynia_M_Niech_PKB_rosnie_RZ_22.09.2021.pdf
- Gorynia, M., (2021). Dokąd zmierzają nauki ekonomiczne. *Rzeczpospolita* (z dn. 04.08.2021). A19-A19. https://mariangorynia.pl/wp-content/uploads/Gorynia_Dokad_zmierzaja_nauki_ekon_RZ_04.08.2021.pdf

WNIOSKI CAŁOŚCIOWE

- DOŚWIADCZAMY PRZESILENIA CYWILIZACYJNEGO –
ZŁOŻONOŚĆ SYTUACJI
- POGŁOSKI O ŚMIERCI GLOBALIZACJI SĄ PRZEDWCZESNE
- TRUMPIZM, TRUMPIZACJA TO EPIZOD
- UMIAR JEST NIE TYLKO KONIECZNY, ALE RÓWNIEŻ MOŻLIWY
- TAK CZY OWAK – EDUKACJA GŁUPCZE!

Dziękuję za uwagę

